Anders Hagfeldt: Tal vid professorsinstallation 2022

Talare
Anders Hagfeldt
Rector magnificus vid Uppsala universitet

Datum
18 november 2022

Plats
Uppsala

Herr Landshövding
Företrädare i rektorsämbetet
Fru konsistoriets ordförande
Professores installandi
Ärade högtidsförsamling

Freedom's just another word for nothing left to lose. Orden ur Kris Kristoffersons låt i Janis Joplins tolkning klingar ofta i mitt inre när jag tänker på ordet frihet. I texten handlar friheten om att den som inte har några åtaganden, inga band, är fullkomligt fri. När inget längre spelar roll finns inga tvång. Kanske är det den totala friheten. För vissa eftersträvansvärd, ofta romantiserad egentligen lite ensam och sorglig.

Men inom akademin talar vi om en annan typ av frihet.

Vi talar om den ansvarsfulla friheten, om friheten att bestämma själv inom vissa ramar. Det är en, inte alls lika cool frihet. Om Joplins frihet bränner ljuset i båda ändar är akademisk frihet en lågenergilampa – en frihet under ansvar.

Men akademisk frihet är ändå fantastisk. Den är en sorts kontrakt. Vi som vill ha den – och bör få den här typen av frihet – vet att friheten inte ger oss rätt att bete oss hur som helst. Vi kan inte dra till the Carlifornia sun på vinst och förlust. Nej vi lovar att ägna oss åt det vi kan, med de resurser vi har, inom den tid vi sätter upp. Det är ganska strikta ramar. Det vi vill ha är rätten och möjligheten till kritiskt tänkande – att få granska, kommentera och diskutera – obegränsat. Vi vill helt själva kunna bestämma över fokus, inriktning och dessutom behöver vi rätten att följa vår forskning dit den för oss. För även om forskning är en process som i vissa delar kan förutses så är själva poängen att vi

inte kan veta i förväg vad som kommer att förvåna och fånga vårt intresse. Det är ju därför vi håller på. Kicken av att upptäcka det oväntade som kanske kan leda till svar på frågor som vi inte alltid begripit att vi ska ställa. Det är den friheten vi talar om.

Nu kära vänner ska vi installera nya professorer här vid Uppsala universitet. Alla de som i en ny position kommer att forma vår framtid under lång tid framöver. Jag hoppas att ni, nya professorer, har funderat över vad den här friheten vi söker, och i viss mån har, betyder. Jag önskar att ni reflekterar över hur ni som ledare inom era respektive områden ska kunna ge era kolleger, de doktorander ni möter så mycket frihet som möjligt. Det är nämligen den bästa gåva ni kan ge.

Den insikten fick jag illustrerad för några år sedan när jag var på ett symposium till minne av en av våra Nobelpristagare Arne Tiselius. En glad pensionär som varit doktorand hos Tiselius berättade att han efter några år under sin utbildning hade kommit på en ny idé. Gripen av entusiasm hade den unge doktoranden satt igång och dagar hade blivit månader innan han insåg att den berömde handledaren inte hade fått veta något om hur doktorandstudierna hade glidit in på ett sidospår. Tämligen nervös tog han mod till sig och bestämde ett möte med Tiselius. Skulle han tillrättavisas och hans idé fullständigt grusas? Men Arne Tiselius hade inte skällt. Han hade lyssnat noga och sagt efter en lite omständlig redogörelse. Mycket intressant, fortsätt.

Den uppmuntran och friheten hade betytt allt för den då unge mannen. Självförtroendet fick en injektion, tryggheten stärktes och den efterföljande karriären blev både lång och framgångsrik.

En annan insikt är att vi måste arbeta tillsammans. Utnyttja den frihet som finns i gränsöverskridandet. Uppsala universitet faller i rankningar. Det är allvarligt. Vi är beroende av rykte för många samarbeten. Tillsammans måste vi bli bättre på att visa att vi kommer från Uppsala universitet i alla sammanhang vi deltar i. Vi har ett namn som är känt över hela planeten. Det ska vi fortsätta värna och fylla med innehåll. Jag tror också att det är viktigt att vi siktar på att publicera oss i större utsträckning i de mest ansedda tidskrifterna. Det ger ringar på vattnet. Vi behöver också vara modiga. Vi ska diskutera, ifrågasätta. Ett universitet är inte värt namnet om det inte finns utrymme för olika åsikter och infallsvinklar. Och vi ska lyssna. Lita på varandras expertis. Tänk vad vi skulle kunna åstadkomma om vi arbetade ännu bättre tillsammans.

En tredje insikt är att vi i hela universitetsvärlden behöver bli bättre på att förklara vad vetenskap är. Idag sprids falska påståenden och lögner av personer som använder oenigheten i vetenskapssamhället som argument. De säger att alla inte är överens. Argumenten får fäste hos de som inte vet att vetenskapen är det bästa vi har. Vi och våra kolleger vet inte allt, men vi är de som vet mest – som kollektiv. Att sprida kunskap om falsifierbarhet om tes, antites, syntes, om teori, sannolikhet och sanning är en stor och svår uppgift. Men om inte vi, vem? Om inte vi förklarar, hur ska då sanningen om lögnernas mylla spridas.

Så, kära nya professorer: Vägen ligger framför oss, delvis utstakad, till stor del okänd. Universitetet har många uppgifter och bördan är stor men jag hoppas att ni tycker att den är rolig, och värd, att bära. Bekämpa revir, småsinthet och missunnsamhet. Tro på nyfikenhet, på viljan att vända på stenar bara för att det är spännande att se vad som ligger under, tro på längtan efter att förbättra och förstå, på att fokusera tills insikten kommer. Tro på er själva och på Uppsala universitet.

Jag vill gratulera var och en av er. Ta vara på den nyvunna position som ligger i att vara professor och på de möjligheter som finns i positionen. Känn frihetens vindar – under ansvar – så hjälper ni Uppsala universitet – vårt fantastiska gemensamma universitet – att bli ännu bättre.

DIXI

Källa
Manuskript hämtat från uu.se (2025-05-23)

Taggar
Rektors tal

URI
https://www.svenskatal.se/tale/anders-hagfeldt-tal-vid-professorsinstallation-2022